

Observatoriu ese de doue ori in
septembra, Mercurea si Sambata.

Pretiul

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimis u posta in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. seu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. seu 11 franci. — Numeri singuratici se dau cate cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu VI

Nr. 7.

Sibiu, Mercuri 26/7 Februarie.

1883.

"Pester Lloyd" despre Romanii din Romani'a.

Adeca numai de acuma celu mai bogatu diariu gubernamentalu si plutocrat a inceputu se se ocupe de Romani'a asia, in catus se merite tota atentiu publica? Nicidcum, ci o serie de ani a trecutu decandu "Pester Lloyd" ca si alte cateva diarie mari austro-unguresci s'au interesat de Romani'a ca si de ori-care parte din insasi acesta monarchia. Dara differentia esentiala intre acuma si mai inainte o afia tota lumea in metodu, in maniera. Pana inainte cu cateva luni "Pester Lloyd" nu avea pentru romani si Romani'a decat uura, urgia, amerintiari. Dela unu timpu incoc se pare ca i s'a schimbatu parola de di care se da, dupa impregiuri pressei oficiose. Astadi limbagiul seu incep se se arate ceva mai blandu.

In Nr. 32 din 1 Februarie acelasi "Pester Lloyd" aduse unu articlu primu, care merita se fia relevatu si finit uinte din mai multe cause, precum se va vedea indata. Vorb este aci despre relatiunile vechi si noue ale Romaniei cu Russi'a, despre reulu ce a facutu Russi'a Romaniei, si erasi despre ur'a nestinsa ce ar portat locutorii Romaniei asupra Austro-Ungariei. Aci "Pester Lloyd" se preface, ca ori catus isi bate capulu, ori catus cerca dupa cause, nu e in stare se'si esplice acea ura si acea orbia romanescu, candu totusi dupa densulu, Austro-Ungari'a de candu lumea si pamantul nu a facutu Romaniei nici-unu reu, decat numai bine; era cei cari iau facutu reu, au fostu muscalii si francesii cu Napoleon in frunte! Spre a convinge pe romani despre disele sale "P. Lloyd" incepe cu laude, apoi termina cu denuntiari.

Veresagin rusu de nationalitate, este unulu din pictori cei mai renomati ai timpului nostru in Europa. Acestu artistu care participase la resboiu din 1877 in persona si asistase la nenumerate scene crunte si batalii fiorose, au si schiati multime din acelea intocma asia precum i s'a presentat, dupa aceea s'a pusu patru ani pe lucru si a produsu atatea tablouri forte interesante si unele admirabili, in catus astadi aceleia facu o mica espositiune, pe care elu o si presentata in cateva capitale. Intre altele este si unu tablou cu titlu: "Imperatulu Alexandru II de inaintea Plevnei". Era in dio'ea cea infriosata in care s'a luat fortulu Grivitia cu asaltu. Imperatulu stetea in acea di ca spectatoru passiv retras la o distantia, unde se nu'lu ajunga vreunu glontiu de tunu. Impregiurimea Plevnei abia se mai vedea din nuorii de pulbere. Brigade intregi se ingropau in santiuri si pintre fortaretie. Catra sera imperatulu pleca calare mai aprope catra Plevn'a, dara doue granate care cadiu in apropiarea lui, ilu facura se se intorca, inse forte suparat, ca-ci batali si tote asaltele se credeau perdu. In momentele candu Veresagin a decopiatu scen'a, imperatulu inca nu aflase, ca batalionele Romaniei luasera cumplita fortaritia Grivitia, prin urmare luasera si turcilor curagiul de a esi din fortificatiuni si a lua pe armat'a Russiei la gona.

Acestu maretu evenimentu "P. Ll." ilu tacsedia asia de susu in catus adaoge, ca daca romanii nu ar fi luat si ocupat ucelu fortalitiu vomitoriu de focu si daca ei nu ar fi datu russilor necurmatus ajutoriu eficace, pana la sosirea altoru trupe din interiorulu imperiului, armatei nu iar fi remasu alta cale, decat numai retragerea dincoc de Dunare.

Aci apoi "P. Lloyd" intreba pe romani despre multiamita ce voru fi avutu ei dela muscali si isi respunde totu elu spunendu, ca acestia pe langa ce le-au luat Basarabi'a cu forta (?), autoritatil si soldatii muscalesci au si fostu brutalni cu ei, in fine ca ea acuma Russi'a aduce in strintore pe Romani'a cu cestiunea braziului Chiliei.

De aci inainte "P. Lloyd" insira bunatatile cate a facutu Austro-Ungari'a Romaniei si anume conventiunea comerciala din 1874, pre candu Ro-

mani'a mai steta sub suveranitatea Portiei otomane si apoi se mira de nebuni'a romanilor, ca-ci porta o ura asia passionata asupra statului Austro-Ungariei atatu de binevoitoru; era ca se'i convinga si mai bine de ratacirea loru, ii indrepta la biografa repausatului principe Albert consortele Victoriei alu reginei Britaniei mari, in care sta la pag. 256 ca congressulu dela Paris ar fi in biiatu pe Austri'a cu principatele romanesci, ca inse acesta a refusat dicundu, ca de ar primi, ar calcat drepturile legitime pe care le-ar avea Turci'a la acelea. Totu aci "P. Ll." denunta pe Napoleonu III, care ar fi imbiatu pe Austri'a de repetitive-ori cu aceleasi principate, pe candu acestea erau ocupate de catra trupele austriace (1854—1856); era intr'aceea la Bucuresci se formase o partida austriaca de boieri, pe care cabinetulu de Vien'a o ar fi potutu incuragi si inmulti cu atatu mai usioru, ca dupa "P. Lloyd" in acea epoca principatele erau considerate ca tieri ale nimenui, si de alegerea domnilor nu era nici vorba. Se adaoge mai departe, ca Austri'a din caus'a resboiu orientale si a ocupatiunei principatelor si-a mai incarcatu finantile cu cinci sute (500) de milioane fl. mon. conv. asia numitulu imprumutu nationale, era in Galiti'a unde avea trupele inaintate contra Russiei, a perduto prin colera 45 mii de soldati. Si pentru ce tote acestea? Pentru ca Austri'a fu indemnata cu totuadinsulu, ca se ia pentru totudeuna in posessiune gurile Dunarei si se le apere contra Russiei. Cabinetulu din Vien'a nu s'a invoitu, din care causa Napoleon III s'a si superatu pe Austri'a.

Dupa cativa ani, adeca in an. 1859 se scie din istoria resboiului de atunci, ca in convenirea imperatului Franciscu Josifu cu Napoleon la Villa-franca, acesta era a mai imbiatu pe Austri'a cu principatele danubiane, cu Bosni'a si Hertegovin'a, ca desdaunare pentru perderea Italiei, inse erasi s'a refusat in termini categorici. "P. Ll." adaoge, ca elu tote acestea le pote documenta cu acte autentice; de aici apoi inchiaie, ca daca Austri'a refusase de atatea-ori subjugarea si incorporarea principatelor, astadi candu Romani'a s'a inialtatu la rangu de regatu infloritoru, cum le mai vine romanilor a crede, ca Austro-Ungari'a ar avea cugete reale asupra tieriei loru?

Dupa ce se mai da o interpretatiune sucita pretensiunilor coprinse in cunoscutul proiectu pentru o comisiune mixta danubiana, apoi "Pester Lloyd" se mai intorce odata la biografa principelui Albert tomu III pag. 49 t., IV p. 257 si la faimos'a conversatiune a lordului Hamilton Seymour cu imperatulu Nicolae publicata in anulu 1853, in care acesta disese, ca este decisu a "preface principatele romanesci in regatu sub protecionea sa." Aci apoi pe "P. Ll." ilu ia cum se dice, gur'a pe dinainte si spune si elu ceea ce sciu si romanii, ca Austri'a in conferenti'a tinuta la a. 1857 in Oxborne cu Anglia si cu Francia nu s'a invoitu la unirea politica a principatelor, decat numai la unirea administrativa, sub cuventu ca unite politicesc s'aru rupe de catra Turci'a. Acum inse romanii s'a unitu; sunt prin urmare datori se arate lumei, ca ei voru fi in stare se resiste la pretensiunile Russiei. Pana candu nu voru face ei acesta, voru stai totu in prepusu, ca ei sunt satelitii Russiei ca la Plevn'a.

Noi credem ca tote acestea lectiuni ale ofiosului "Pester Lloyd" date Romaniei merita ca se fia examineate forte de aproape, era acum a esta datoria cade mai virtosu asupra politiciilor si publicistilor din capitala Romaniei si inca nu numai in diariile romane, ci si in altele straine, citite de catra tota lumea cea mai alesa si competenta in materia. De altumentre nu ne va stricat nici noue a supune la o mai de aproape cercetare mai virtosu causele urei romanilor, la care "P. Ll." se provoca de repetitive-ori.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie seu linia, cu litere merante garmondu, la prima publicare cate 7 cr., la a doua si a treia cate 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurus publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatunile poste statului, addressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului.

"Observatoriu" in Sibiu.

Syllabus politicu si nationale.

Lumea europea scie se spuna multe despre asia numitulu Syllabus alu scaunului Romei, adeca de cataloge cartilor care lovesc in religiunea positiva, in dogme sau in morala, si care se condamna; acum inse in dilele nostre s'ar potea vorbi totu asia de bine despre Syllabus din Ungaria, unde ne intorcemu celu puçinu cu 130 de ani inapoi. Din dilele Mariei Teresiei pana la 1862 au fostu oprite ori-ce produkte literarie de ori-ce coprinsu, chiar si cele bisericesci, ca se tipariau in limb'a romanescu in Moldova sau in Muntenia; cartile de rogatiuni, Acathiste, Paraclise, Orologiere se sevestrau la fruntarie dela caletori si se trimiteau la gubernu spre censurare. Dela 1828 adeca de inainte cu 54 de ani de candu au inceputu a se publica diarie in limb'a nostra, daca unu ardelenu voia se aiba "Curierulu" lui Eliadu sau "Albin'a" lui Asachi, fia care Nru trebuea se mera mai antaiu la gubernu in Clusiu spre a se censurá, de unde apoi iti venia la mana dupa cate 6—7 septemani. Curatul asia precum se intempla si in Russi'a cu diariile straine sub tota domnia imperialui Nicolae. Ministrul Schmerling desfintase acea secatura ridicula, pentru ca sub dualismu se se restaure sub alta forma. Astadi amu ajunsu ca chiar aici, in laintrulu tieriei, se se opriesca si carti concessionate, permisse, introduce in scole prin cercularie episcopesci, vendute la tinerime in mai multe mii de exemplarie. Casulu celu mai nou si mai de scandalu ilu avemu cu Abcdariulu si cu Legendarulu elaborate intre anii 1871 si 1874 tiparite in trei editiuni introduce in scole, era acum, dupa 9—10 ani oprite si afurisite din porunca ministeriala prin cerculariu episcopescu dela Gherla. Apoi se te mai miri de anathema memorandului politicu? Nici-decum.

Ore a catea carte scolastica romanescu interdisa va fi cea din urma, cine poate se prevedia asia ceva? Tineti inse minte, ca timpulu nu e departe, candu voru opriri si cartile bisericesci liturgice, sub protestu ca se traducu din nou si ca s'ar fi potutu stracurá in ele ceva contra statului ungurescu. In contra nici-unui statu nu se va stracurá nemicu in ele, dara in contra tiraniei perfide si a barbariei selbatece aflat in cartile bisericei orientale ca si in Biblia intriga cele mai frumose passage, versete, cantari intregi, descriptiuni inspirate si sublime, din care poti face ori-candu o colectiune din cele mai placute. Ce frumosa si consolatoria este de ex. si cantarea aplicata la gonele christianismului: "Nebun'a porunca a tiranului paganu etc." Noi din partea nostra avemu malitia ca se dorim continua neintrerupta a Syllabus-ului de carti si de diarie romanesci, dora prin acesta voru mai scutur si carturarii nostrii din indolenti a loru. Ce vreti? Ungurii au pe fiacare anu atatea mii de candidati la dascalia si la popia; unde credeti dv. ca potu se'i mai aplice ca se nu esa in Americ'a, daca nu in scolele si in bisericele romanesci? "Dara aceia nu sunt de legea nostra?" Consolatiune ridicola! Pana acum omenii isi bateau jocu de bieti tigani nefericiti dicindu-le ca ei se tinu de religiunea baturariei (konyha vallás), adeca ei se alatura la biserica acelui poporu, dela care isi capeta mancarea. Hei, cu totulu alti omeni cunoscem noi astadi, cari aru trece prea bucuruso la "leagea rumunyasca" si aru cantá Dómne miluesce si Dáne Dómne, numai se'i puneti profesori ori parochi, protropopi si canonici.

Intre acestea din Romani'a se mai opriri si "Binele publicu", cunoscutu pana acum ca amicu alu dinastiei si monarchiei nostre, dela adversariu alu magiarilor. "Romani'a libera" este oprita si a treia ora, adeca dupa cum si-a totu schimbatu titlulu din frunte. nu si celu din midiulocu, odata in "Alegatoriulu", apoi in "Uniune"; dela incaci acesta le si da ocasiuni mai dese, ca se se involbere asupra ei.

„Romanulu“ fusese opritu vreo siése ani, dara apoi nu scim cu le-a casiunatu, că dela unu timpu incóce se uita la elu pintre degete. Ci că nu e prea tardi, ilu mai potu oprí pe acela si mai in scurtu, comunicatiunea intréga cu posta cu telegrafu, chiaru si caletoriile sub pretestu de bôle, de ciuma, colera, langóre, difteritis si mai virtosu epizootia (bola de vite la ómeni!)

Romania.

In locu de a urmari mai de aprópe luptele electorale despre care luaramu in Nr. 6 cunoscintia din cerculariu dlui ministru de interne facemu locu la alte acte publice, care potu se interessedie prea bine si pe lectorii nostrii de dincóce si anume regularea salarialor professoresci, oprirea loterilor, prefacerile prin care au trecutu finantile statului dela unirea principatelor pana la inaltiarea loru in rangu de regatu:

Proiectu de lege alu dlui ministru G. Chitiu
pentru gradarea remuneratiunii professorilor dela scólele primare urbane de ambe sexe, dela scólele secundare si dela facultati.

Art. 1. Remuneratiunea primitiva a professorilor si institutorilor dela scólele primare urbane de ambe sexe, dela scólele normale, dela scóla de farmacia si veterinaria, la numirea loru provisoria se fixédia la sum'a de 200 lei pe luna. A celoru dela licee si dela gimnasiile din Bucuresci, Jasi, Craiov'a, Galati si Polovesci, dela seminariele din Bucuresci si Jasi si dela scólele de comertiu la 300 lei pe luna. La gimnasiile si seminariele din cele alte orasie, la scólele de musica si beile-arte, la suma de 250 lei pe luna. Éra a celoru de facultati la suma de 550 lei pe luna.

Art. 2. Dupa diece ani dela numirea provisoria remuneratiunea professorilor si institutorilor coprinsa in articolulu precedentu se adaoga cu jumatarea remuneratiunii primitive; dupa 15 ani cu $\frac{3}{4}$ si dupa 20 ani se indoiesce.

Art. 3. Anii de serviciu pentru toti professorii coprinsi mai susu se voru socolti dela intrarea loru in corpulu didacticu cu titlu provisoriu, si remuneratiunea socolta că primitiva cea indicata la art. 1, pentru fiacare categoria.

Art. 4. Ori-ce legi si regulamente contrarie acestei legi sunt si remanu abrogate.

(„Educatoriulu“).

Legea contra loterilor.

S'a sanctionatu si promulgatu urmatórea lege:
Art. 1. Loteriile de ori-ce felu sunt oprite. Gubernulu inse pote autorisá, dupa formele otarite prin unu regulamentu votatu in consiliulu de ministrii, loterii de obiecte mobile, numai pentru scopuri de binefacere sau numai in vedere de a incuragiá artele.

Art. 2. Se socotescu loterii si că atari sunt interdise: vendiarile prin tragere la sorti de imobile, de mobile sau de marfuri; vendiarile care ofera si prime sau beneficii datorite norocului, si in genere ori-ce operatiuni presentate publicului si care l'ar face se spere in unu castigu datoritu norocului.

Art. 3. Ori-ce contraventione la cele proibite prin articolele de mai susu se va pedepsí cu pedepsile prevediute in art. 350 din codulu penalu. Cătu inse pentru loteriile de imobile, confiscarile prevediute prin acelu articolu se voru inlocui, pentru proprietariulu imobilului pusu in loteria, prin o amenda, care se va potea ridicá pana la valórea la care se va pretiu imobilulu.

Art. 4. Se voru pedepsí cu aceleasi pedepsse din art. 350 din codulu penalu, autorii, intreprindetorii sau agentii de loterii romane ori straine sau de operatiuni ce sunt asemenate cu loteriile.

Art. 5. Se pedepsescu cu aceleasi pedepsse prevediute in art. 350 codulu penalu:

a) Acei care voru negotiá, distribui sau imprasciá in publicu, prin ori-ce midiulóce, biletu sau liste ori anunciori de loterii neautorisate din tiéra sau strainetate;

b) Acei care voru anuntá prin diarie, prin afisie sau voru vesti in publicu, in ori-ce modu, finti'a sau folósele vreunei loterii neautorisate din tiéra ori din strainatate;

c) Acei care voru introduce in tiéra biletu, liste sau anunciori de loterii din strainatate.

Art. 6. Dirigintele ori-carui oficiu postale va oprí ori-ce biletu, anunciori sau liste de loterii neautorisate, sub banda ori plicuri deschise si le va inaintá procurorului respectiv. („Rom.“)

OBSERVATORIULU.

Situatiunea datoriei publice a Romaniei.

Cu ocasiunea presentarei computului definitivu alu tesaurului pe anulu 1881—82, gasim de o utilitate marcanta de a aratá prin acestea colóne starea datoriei nóstre publice dela anulu 1864 si pana astazi.

Datoria publica, dupa destinatiunea data fondurilor imprumutate, se divide in trei categorii:

1. Datoria contractata pentru a acoperi deficit budgetare;
2. Datoria contractata pentru executarea de lucrari de utilitate publica: poduri, linii ferate, edificii publice, civile si militarie si complectarea armamentului;
3. Datoria rurala contractata in 1865 pentru improprietarya tieranilor.

Se esaminamu acum situatiunea fiacareia din aceste trei categorii de imprumuturi. Datoria pentru acoperirea deficitelor coprinde: imprumuturile Stern Brothers (1864), Oppenheim (1866), Impr. Domenial (1871), Impr. cu renta perpetua 5% (1875) si Impr. cu renta amortisabila 5% (1881), emisă p-ntru consolidarea deficitului constatat la finea anului 1876.

Primele doue imprumuturi Stern Brothers si Oppenheim, constituie impreuna unu capitalu nominalu de 54.499.937 franci. Fondurile realizate s'au intrebuintiatu esclusiv in plata de cheltueli budgetare ordinarie.

Condițiile acestoru doue imprumuturi au avutu rezultatul urmatoru: Din sum'a nominala de 54.499.937 franci, Statulu nu a primitu efectivu decat 36.330.635. In schimbu elu s'a obligatu a plati in timpu de 24 ani o anuitate midiulocia de 5.034.882 franci, adeca 13.85% asupra efectivului primitu.

Deosebirea dintre dobend'a ce plateam la atunci, si ceea ce platim astazi este fara indoiela mare. Atunci Romani'a platea 13.85%, pe candu astazi contractadă imprumuturi cu $5\frac{1}{4}$ a $5\frac{1}{2}$ la suta, si aceasta in conditiunile cele mai facile.

Acesta deosebire se splica prin faptul că pe atunci Romani'a abia era cunoscuta europenilor că Principatu, si nu se vorbea de creditulu si de finantile sale, decat dupa cum se vorbesu astazi de creditulu si de finantile Tunisiei.

Progresul dara, in scaderea dobendilor este in aceeasi mersu cu progresele ce amu facutu in politica, si cu o organizare financiara mai conforma cu spiritulu de inaintare in care ne aflam.

Dupa cinci ani dela realizarea imprumutului Oppenheim, Statulu Romanu se vediu nevoitul spre a acoperi nevoie momentului impuse pe de o parte de deficitile ce lasau anii precedenti, era pe de alta de sarcina unei anuitati de 18 milioane pe anu, reclamata pentru prima ora de constructiunea marei retiele a calilor ferate romane: Statulu Romanu dicem, se vediu nevoitul in 1871 si dela aceasta data pana la 1874, a creá mai multe resurse printre o serie de imposite indirecte, si a contractat si unu imprumut de 78.000.000 franci.

Acestu imprumutu a produs 58.176.240 fr. efectivu, pentru care Statulu avea a platit o anuitate de 8.000.000 franci, adeca 10.26% asupra sumei nominale, sau 13.75% asupra sumei nette incassate de densulu.

La 1875, adeca cinci ani dela aceasta ultima operatiune, se simtiu din nou necessitatea de a recurge, pe cale de imprumutu, la capitalisti, pentru a acoperi o parte din deficit in suma de 19 milioane pentru a echilibra budgetulu anului 1875, care reclama vreo 5 milioane si pentru a complecta armamentele tieriei, operatiune care cerea si ea alte 5 milioane; in totalu se simtiu necessitate de unu imprumut de 29.000.000 franci.

De asta-data Statulu romanu fu mai fericit. Elu se hotari a rupe cu sistemulu oriental, care'i cerea amanete si dobend'i oneróse, si convinsu de bun'a sa credintia si de avut'a sa naturala, se adressa strainatatiei si'i ceru aceasta suma pe creditulu seu personalu. Operatiunea se inchiaie la 29 Martiu 1875 cu casele de banca Fould si Camondo din Paris, si se executu p-ntru emisiune de Renta perpetua 5% pe cursulu de 65, aceia ce echivala cu 7.69 la suta.

Acestei forme de imprumutu se datoresc calea batuta care ne-a adus la scaderea din ce in ce mai multu a dobendilor si la contractarea imprumuturilor amortisabile pe creditu personalu alu Statului. Cu unu cuventu imprumutulu cu Renta perpetua, a fostu cutitulu reformatoru care a tajat pentru prima ora si definitivu cord'a care ne tinea strinsu legati de obiceiurile orientale in materie de imprumuturi.

Prin comptulu definiti vu alu exercitiului 1876, se mai constata unu deficitu de 31.000.000 franci. Pentru a opri mersulu crescendu alu deficitelor, si prin urmare a scapá de sistem'a echilibratei budgetului prin resurse de imprumuturi, a trebuitu se se recurga la mesuri energice si intelepte pe de o parte, éra pe de alta se se emita in 1881 Rent'a amortisabila 5% pentru consolidarea acestui deficitu.

Cu acesta operatiune se inchiaie er'a contracieare de imprumuturi pentru acoperire de deficitu. („Reform'a“).

Din strainatate.

Nici-o scire politica mai noua, care se merite atentiu mai de aprópe. Ca Bismark mai este inca totu bolnavu; ca imperatulu Alexandru III se va incoroná nesmintit, numai inca totu nu se scie candu; ca gubernul italiano lupta greu asupra iridentistilor; ca conferentia europena s'au si adunat in Londra; ca in Paris senatul face mari greutati la proiectulu de proscriptiunea famililor de domitorii; ca sultanul in Cople nu e cu mintea tota s. a.; acestea totu este prea frumosu că se le scii, rogu-te inse, ce ai alesu din ele pana nu vedi unu rezultatul positivu?

Pe noi unii ne interessedia mai de aprópe in momentele de facia conferentie ministeriale tinute mai de curendu in Vien'a si anume cea comună si lunga tinuta sub presidiulu Maiest. Sale compusa din cei trei ministri austriaci si patru ungureni, dupa care a urmatu alt'a numai ungurésca si un'a numai austriaca. Ce s'a lucratu, ce s'a decisu in acelea? Nu se scie, că-ci adeca noi pe găciturile unor diarie guralive nu dămu nimicu, fiindu-că nu ne place se ametim pe publicul nostru cu faime góle a caroru valóre tine pana la post'a de mane, care apoi le desminte pe totu. Daca ar fi se mai adaogem ceva acilea, s'ar putea si opti, că si unii comandanti de corperi sunt chiamati la Vien'a.

Deocamdata se ne concentrară asteptarile noastre la Londra (cestiunea Dunarei) si la Paris.

Responsu la corespondentia din dieces'a Gherlei.

La corespondentia din dieces'a Gherlei, publicata in Nr. 2 alu „Observatoriul“, voiu se respundu numai pe scurtu; că-ci unu caracteru atat de slugariu si o anima atat de reumatiosa că aceea ce transpira din intréga corespondentia lui Cato, scrisa cu puçina cunoscuta si multa nelogica, nu merita pierdere de timpu nici de unu minutu. Scriu totusi pe scurtu din consideratiune cătra opinionea publica, care e pecatu a o lasá in ratacire.

Dintre toti cei ce au participat la sinodulu diecesanu, tinutu in Gherla in 12/24 Nov., nici-unul conosciu de demnitate, nu a unui alesu delegatul a clerului, ci si numai a omului, nu au pututu afila in conducerea sinodului nici cea mai mica „dovéda de inalta eruditie si tactica a episcopului diecesanu“, — au aflatu inse o portiune destul de mare de arogantia, ce nu cunoscce margini intru impunerea vointei si a dorintiei sale. „Sic volo sic jubeo!“ a fostu principiul de „inalta eru itiune si tactica“ cu care a condus episcopulu Gherlei intregu sinodulu diecesanu. Si ómeni de acestia că si Cato, cari speru că nu sunt prea numerosi, că-ci altumentre ar trebuu se desperam de avilire naturei omenesci, nici nu sunt vrednicu a li se dă voia se cugetu si lucru liberu, dupa ce ei afila de laudatu totu ce vine de susu. Vorb'a ceea: „Ticalosi?“ — „Ticalosi mari'a-ta!“

Ce vorbe se faca canonicii facia de o asia „inalta eruditie si tactica“, care enuntia din capulu locului, că: „in sinodu episcopulu singuru hotaresc“ si care pune scalus in gura la toti membrii sinodului, facendu din delegati ai clerului nisce „pictos masculi“. Sau spune dta ale Cato (?), cine au avutu vorba in sinodu afara de episcop si cine in comisiuni afara de „totum factum“-ulu sanctie sale. Ce propuneri de ale clerului s'au primitu sau baremi admisii la discussiune meritoria? Sinodulu a primitu (cum dici) in unanimitate „reactivarea forurilor protopopesci“ si totusi nu s'au reactivat, ci s'au amenat, de nu pana „ad calendas graecas“, dura de securu pana la trecerea la nemorire a episcopului „de inalta eruditie si tactica“. Sinodulu n'a fostu pentru introducerea esamenelor sinodale si a esercitelor spirituali tractuale, pana ce nu se voru dotat a întai parochiile cum se cade, si totu s'au enuntat introduse parochii, lasandu-se că si pe vitoriu episcopulu se se ingrijesca de dotarea parochiilor, care suntem securi că, precum pana acum, asia si de aici inainte, ori unde va cere o fractiune ori-cătu de mica de popor, va dispune micsiorarea si mai multu a competitiei preotesci, cari si adi in multe comune e aprópe nula, si va dă preoti si acolo, unde n'au fostu de dieci de ani, pentru că n'a fostu ascurata nici cătu de puçinu subsistentia preotului, si fiindu aprópe de alta parochie, s'au administrat din aceea, fara nici o scadere sufleteasca a cedintiosilor.

Multa pote se'i jaca la ánima eppulu „derimarea din fundamentu a parentelui despartitoru dintre ardeleni, selagenu si ungurénu“, candu si la primirea in seminariu

OBSERVATORIULU.

cérca care tineru din care parte a diecesei e nascutu, si dupa acésta se orientézia in primirea ori respingerea cutarua si nu dupa atestatele loru de maturitate, éra la conferirea de parochii nici nu ia in consideratiune cursele ardelenilor, selagienilor ori nasaudenilor pentru parochii ungurene etc., ba chiaru si termometrul ospitalitatiei sale inca se urca ori cobóra, dupa cum are a face cu preoti ungureni ori ardeleni etc. Cum a facutu si mai in urma, că: pentru preotii ungureni remasi in Gherl'a spre cercarea fondurilor ungurene si-a tñntu més'a intinsa doue septemani ori dora si mai multu, éra pe preotii ardeleni remasi spre cercarea fondurilor ardeleni nici-o data nu 'ia invitatu la més'a sa. Se pote că dora a cugetatu că acestia avendu parochii dotate mai slabu, nu voru fi sciindu de ce sunt bune mancarile domnesci servite la més'a ilustritatiei sale.

Se pote că se fia si unele disordini in ducerea protocolelor de administrare si manipulare a fondurilor diecesane, de candu li s'au impus capitalilor, mai ántai prin episcopulu Pavelu si acum prin Szabó, doi actuatori (adeca ungrénu la fondurile ungurene si selagianu la fondurile ardeleni), cari ocupati cu alte agende, că profesori si functionari la cancelaria diecesana, nu au potutu, nu potu si nici că voru potea canda duce in regula dñuarie si celealte carti de manipulatiune, cari mai inainte le duseau tóte respectivii canonici manipulanti. Episcopiloru Pavelu si Szabó inse le-au trbuitu functionari eftini la cancelaria si asia au inventatutu aceste actuariate, că pe functionarii cancelariei sale se'i platésca in parte fondurile. Altumentrea la acésta disordine au potutu contribui si acea impregiurare că, dupa cum amu afaltu cu ocasiunea sinodului, protocole de manipulatiune, contracte, cuitantie etc. au jacutu aprópe unu anu, de nu mai bine, pe la episcopu, care le poftise la sine sub cuventu că se le ia la revisiune. Că se voru fi afaltu si óre-cari scaderi in fonduri, inca nu credemus se provina din nelegalitatea manipulantilor. Si altumentrea lips'a nu'i atátu de mare si nici nu e la fondurile ambelor parti ale diecesei, ci numai la fondurile partilorungurene, alu carui manipulante, si pánă candu s'ar limpedí ratiunile, au ascuratutu acooperirea lipsei ce s'ar stabili, oferindu de buna voia din salariul seu aprópe la doue, eventualmente la trei mii fl. v. a. pe anu, si lips'a totala nu pote fi decât circa 6000 fl. din circa 50,000 fl. capitalu; éra fondurile ardeleni s'au afaltu in deplina ordine si scontrandu-se cass'a, s'au afaltu toti banii gata fara se lipsescă baremi unu cruceriu, precum ne-amu informatu chiaru dela comisiunea revisoria a acestor fonduri, care facu circa 80,000 fl. Voru fi si óre-cari restante de interusurie, dara nici nu apropia sum'a semnata pe revasiulu dlui Cato. La acestea inse nu e de vina advocatulu diecesanu, care ingrijesce cu scumpetate că se nu se perclitedie nici-unu cruceriu de ai fondurilor diecesane, care inse neavendu la sine nici contractele debitorilor, nici diuariile de incassarea interusurilor, nu pote se intetiésca platirea interusurilor nici se improcesuedie pentru restante, decât atunci candu e provocata la acésta din partea capitulului; tine totusi impreuna cu capitularii manipulanti, in evidencia starea debitorilor si candu i se pare cătă de puçinu că ar poté se devina pericitata competitint'a fondurilor, face toti pasii de lipsa spre incassarea respective asecurarea deplina a acesteia. Că sunt si unele restante de interusurie la fonduri atátu de mari, cari lucra cu 8%, nu e mirare. Cu atátu mai puçinu se pote invinu pentru acésta capitulul ori advocatulu diecesanu, mai alesu daca vomu luá in socotinta anii neroditori ce au urmatu unulu dupa altulu. Sau crestinescu si romanescu lucru erá a improcessuá pentru competitint'a deplinu asecurata (din fondurile diecesane se imprumuta numai pe hipoteca intreita) o multime de romani, atunci, candu nu erá modu de a face vreunu cruceriu, si apoi a lasá că aveera romanescă se tréca in mani jidovesci pe unu pretiu bagatelu, pierdendu adese, prin astfelu de licitium, capitalu, interusuri si eventualmente si spese.

Atáta pe scurtu, m'am socratutu detorui opiniunei publice.

Nasaudénulu.

Corespondentie particularie ale „Observatoriului“.

Tier'a Oltului.

(Emigrare, éra unu evreu ucis). Causale saraciei poporului sunt fórtate multe, dintre care ajunge a spune numai una, cum a spusu clisierulu (fetulu) episcopului care venindu in visitatiune si intrebandu pentru-ce nu i s'au trasu clopotele, cela ii respunse: „Avemu marita 99 cause pentru-ce nu amu trasu clopotele candu ai intratu in satu; cea de ántai este, că la biseric'a nôstra nu avemu clopote.“ Destulu destulu, ii curmă episcopulu vorb'a, dicéndu se nu mai insire si pe celealte 98.

Tocmai asia potemu si noi reasumá tóte causele emigrarei locuitorilor in una, si aceea e, că munc'a poporului nu se mai cauta; sau mai limpede, că munc'a lui e o marfa fara pretiu; poterea de lucru la sutele si mîile de ómeni se perde indesertu, cum s'ar perde poterea de vaporu a unei machine, care mistue carbuni si apa, fara a produce. Omulu din punctu-de vedere alu economiei nationale este cea mai pretiosa machina si candu astfelu de machine mistue fara a produce si in parte mare trecu in posesiunea altei mani destepte, au nu trébue se saracéscă posesorele de mai inainte?

Frumosu exemplu ne ofere despre acestu adeveru Americ'a, care se inavutiesce prin emigrarile din Europa', pe candu acésta parte vechia a lumiei incepe a ingenuchiá — economicscse inaintea celeia cu o poporatiune numai de 50,000,000!

Ungari'a se pare că devine o tiéra, pe care insusi ei o voru parasí; că-ci vitregu sunt tractati si despojati pánă la pele. Ce proportuni a luat saraci'a si in urm'a acesteia emigrarea, servește că documentu raportulu inspectorului de dare, care in ultim'a siedintia

a comitetului administrativ au aratatu in cifre autentice intre altele, că din an. 1881 au remas contributiuni neincassabile in acestu comitat 11,880 fl. din a. 1882 ince 23,786 fl., care ambe sume s'au stersu in mare dauna a erariului.

Elu dice in raportulu seu, că caus'a principală in acésta privintia este emigratiunea poporatiunei; că-ci acum nu mai emigrézia, dice inspectorulu, numai unulu cáté unulu, ci familiu intregi, si că siguru pote afirmá, că in timpul celu mai de aprópe din caus'a perfectei saracii emigratiunea va luá si mai mare estindere.

Dupa acésta vine la rendulu seu inspectorele de scóle si in referad'a lui spune, că in comitatu sunt 12,878 copii obligati la scóla, dintre cari 2880 nu cercetă scól'a din caus'a saraciei si mai cu séma că parintii loru au emigrat.

Cu tóte acestea dn. inspectoru pentru-cá se indulcésca acésta amara pilula, spune „si ceva imbuculatoriu“; elu adeca ne face placerea că se sustină, că limb'a unguresca in scólele poporale face progresu. Asia dara saraci'a, emigrarea cu tóte urmarile ei funeste nu cumpanesce atáta, cătu hodorigorea in limb'a unguresca a unoru baiati din cutare comuna.

Alti ómeni nepreocupati audindu astfelu de rationamente ne-aru cualificá de matori pentru cas'a sanatatiei, că-ci in adeveru, cine nu vede ruin'a statului acolo, unde poporulu adusu la sapa de lemnu, emigrézia.

Avemu érasi unu evreu ucis de poporu. La Vistea de susu, unde nu erá evreu pánă acum, s'au incubatutu unulu că crismariu; inse la prim'a lui intrare in comună cu butea de spiritu, fù ucis, fara că spiritul se'l fi atinsu cineva. Ucigatoriulu nu s'au potutu afla cu tóte severele cercetari judecatoresci.

In comitatu se simte o miscare contra evreilor, se pare că cutitulu au ajunsu la osu. Multiamita eterna „Albinei“, că-ci a scapatu pe multa lume din ghiarale acestor vulturi rapitori.

Sciri diverse.

— (Necrologu.) Cu ânima înfrânta de durere aducu la cunoștiint'a rudenilor, amicilor si toturor cunoscutorilor trista scire despre neasteptat'a morțe a ficei, consortei si sorei

Maria Popescu nasc. Nasta,

care in nóttea de 3 Februarie a c. st. n. si'a datu dupa unu lungu morbu, nobilulu seu sufletu in man'a creatorului, in etate de abia de 21 ani.

Inmormentarea remasitelor pamantesci ale repausatei se facu in 5 Februarie a. c. st. n. la 3 óre p. m. in cimiteriu suburban Josefinu, dupa ritulu gr.-or.

Sibiu, 3 Februarie 1883.

Naumu Nasta, Susana Nasta nasc. Wallner, că parinti. Luisa Popescu nasc. Nasta, Alecsandru si Victor Nasta, că sora si frati.

Josifu Popescu, că soçi. Joanu Popescu si Eufrosina Popescu, că socrii. Victor, Otilia, Joanu, Maria, Julianu, Pompiliu, Eugenia, Lucretia, Aureliu, Elvira, Augusta Popescu si Nicolae Ghimesianu, că cumnati si cumnate.

— (Necrologu.) Ana Redeanu nasc. Borosiu, in numele seu, alu ficei sale: Josefa, alu parintilor sei Todoru si Anastasia Borosiu, alu cununatorii: Petru Bodocanu, cancelistu la oficiul cartilor funduarii, cu soçi'a si famili'a sa; Petru si Susana Redeanu că unchi ai defunctei, cum si in numele consangenilor sei, cu ânim'a adencu sfasiata de dorere anuncia, că prea iubit'a s'a ficia respective sora, nepota si consangéna

Aurelia Redeanu,

in anul alu 18-le alu fragedei sale etati, in urm'a unui morbu greu de plumani, si-a redatu nobilulu sru sufletu in manele Creatorelui sambata in 3 Februarie a. c. la 11 óre a. m.

Osamentele-i pamantesci s'au asiediatu in cimiteriu comunu spre eternulu repausu luni in 5 Februarie st. n. a. c. la 3 óre p. m. din locuinti'a mamei sale, strad'a magiara din afara (kúlmagyárutza) dupa celebrarea ceremonielor funebrale ale ritului gr.-cath.; éra parastasulu va fi marti in 6 Februarie la 10 óre a. m. in s. biseric'a gr.-cath., din locu.

Clusiu, 4 Februarie 1883.

Fia-le tierin'a usiora si memoria binecuvantata!

— (Nunta de argintu). Nunta de argintu serbata de dn. Dim. Stanescu in sal'a otelului Nr. 1 din Brasovu, a fostu prea stralucita. Tóte localitatile dinprejur a mareiui salonu au fostu frumosu decorate cu statuete, flori, cununi si covóre. La mésa au fostu invitati preste 270 persoane mai din tóte clasele, natiunile si confesiunile orasului. Cele siése renouri de mese aveau unu aspectu imposantu. Banchetulu a tñntu pánă dupa midiulu noptie; s'au ridicat numeróse toasturi in limb'a romana, germana si magiara. S'au primitu multe telegramme de felicitare din departare, mai alesu din

Ploesci. Cauta se mentionam, că in onórea dlui Stanescu si a soçiei sale, siefulu musicei A. Kraus a compus marsiu-Stanescu. In aplausele toturor marsiul a trebuitu se se repeste de trei ori. Dantiulu l'au inceputu 12 tineri industriasi romani in costumu nationalu printre hora bine studiata si de minune esecutata. Apoi au dansat toti amatorii si petrecerea a tñntu in armonia' cea mai deplina pánă aprópe de diori, candu toti domnii, ce mai erau de facia, au insoçit pe dn. Stanescu la locuinta' domniei sale, unde s'au despartitu printre unu intreiu: Se traiésca! Uramu si noi dlui Stanescu tota fericirea si pe viitoru!

(„Resb.“)

— (Carnevalia.) Carnevalulu fórtate scurtu dupa cal. gregorianu inchiaetu asta-nópte marti spre miercuri. Érna blanda precum o avuramu pánă acum; a incuragiato familiu atátu mai multe spre a conveni la petrecere, care aici au mai preste totu unu caracteru de o singulare buna cuviintia.

(Petrecerea initiată in orasulu Saliste) de cátre societatea de acolo a pompierilor locali a esită, dupa spus'a ospetilor dusi dela Sibiu un'a din cele mai frumose, alu carei caracteru inse a fostu mai multu familiaru decât publicu. „Noi intre noi,“ precum dicu ai nostrii, si: Iata acum ce e bunu sau ce e frumosu, decât a locui frati impreuna. Dara si este aceea o comuna, cu care se potu mesură prea puçine si acestea numai din doue tñnturi, éra rass'a de ómeni din cei mai bine facuti, frumosi si bine nutriti.

Despre crudimi barbare.

Repusu datu lui „Pester Lloyd“ cu documente. (Urmare).

Kis Sáros Oktober 1848 und Februar 1849: 2 Romänen, durch ung. Insurgenten ermordet.

Koasta Bulbucilla Juli 1849: 1 Române, durch ung. Insurgenten erschossen.

Kokelburg 17. Jänner 1849: 1 Române, durch ung. Insurgenten ermordet.

Koppand April 1849: Peti Pista, Ungar, Zlati Georg, sonstiger Nation, durch Urteil hingerichtet. (Durch das Ujvarer Blutgericht.)

Körösbánya Oktober 1848: Burta Aron, Dragosiu Petru, Românen, durch Urteil hingerichtet.

Oktober 1848: 1 sonstiger Nation, durch ung. Insurgenten aufgehängt. (Als Gefangener.)

Oktober 1848: Goltza Adam, Române, wurde durch Ribicze Ferencz, Potyo, Nemes Dani aus Ribitz zum Tode verurtheilt und das Urteil vollzogen.

Oktober 1848: Petrovits Nicolae, Române, Paul Reinhuber, sonstiger Nation, auf Befehl des Ribicze Ferencz aufgehängt.

Demeter Josi, Ungar, ohne Urteil hingerichtet.

Oktober 1848: Titz János, Ungar, durch Urteil hingerichtet.

13. März 1849: Hayda Alexandru, Române, wurde durch Ribicze Ferencz, Potyo, Nemes Dani aus Ribitz zum Tode verurtheilt und das Urteil vollzogen.

Krakko Oktober 1848: 2 Românen, durch ung. Insurgenten ermordet

Juli 1849: 16 Românen, durch ung. Insurgenten ermordet.

Kremsunesti Juni 1849: 2 Românen, durch ung. Insurgenten ermordet

Kristfor 9. März 1849: 10 Românen, 1 Ungar, hie von 3 Weiber, durch ung. Insurgenten ermordet. (Unter Anführung des Insurgenten-Majors Futák.)

Kurety Juni 1849: 10 Românen, hie von 4 Weiber, durch ung. Insurgenten ermordet.

Kutserdea 1849: 8 Românen, durch ung. Insurgenten ermordet. (Unter Anführung des Szolgabiro Szilágyi Lajos.)

Kutyfalva 1849: 7 Românen, durch ung. Insurgenten ermordet.

Oktober 1848: 4 Românen, durch ung. Insurgenten ermordet.

Lascudeanu Georgie, Lascudeanu Jordan, Românen, ohne Urteil hingerichtet. (Auf Befehl des Insurgenten-Jäger-Hauptmanns Jennei Josef.)

Oktober 1848: 3 Românen, 1 Ungar, durch ung. Insurgenten ermordet.

La Balta 21. April 1849: Partenie Szüts, Române, auf Csepis Befehl erschossen.

Laposniak Juni 1849: Josif Kalina, Române, auf Befehl des Hauptmanns Novak erschossen.

Lesnyek Juni 1849: 1 Române, durch ung. Insurgenten erschossen.

Ludest 10. Juni 1849: 2 Românen, durch ung. Insurgenten ermordet.

Lunka de Josu Jänner 1849: 8 Românen, hie von 2 Weiber, durch ung. Insurgenten ermordet.

Lunka de sus März 1849 und 30. Mai 1849: 6 Românen, als Gefangene unterwegs zum Braader Blutgericht niedergemacht.

Lunksora März 1849: Pavelu Simion, Române, standrechtmässig behandelt.

März 1849: 2 Românen, durch ung. Insurgenten erschossen.

M. Besenyo Oktober 1848: 2 Românen, hie von 1 Weib, durch ung. Insurgenten ermordet.

M. Brettje 30. April 1849: 1 Române, durch ung. Insurgenten ermordet.

M. Cesztre November 1848: 4 Românen, durch ung. Insurgenten erschossen.

